

EKSIMISI MÕTISKELUDESSE

&

LÕIKEID MÕTISKELUDEST

SILVER SILLIKSAAR

2023

Saateks

*Kui eksled, siis pole ju kindel, et õige tee on just selle puu taga.
Ka Mõtiskelu metsa eksinuna võib sattuda võrratule välule,
millelt lahkumine tundub kodu hülgamisena. Aga see on vaid
minu koduse olekuga välu. Sinu oma on ju seal metsas, kus
veikled Sina. Kas üks neist on parem kui teine, kas ühe kodutee on
õigem kui teise tee? Ja kolmandalgi on oma, kolmas kodune ja
õige...*

*Minu ekslemise teekonna täkked haavatiivel, kivikesed kivilaamal,
poolmurtud, ripendama jäetud oksakesed sarapuu puhmas jätan
ilma koordinaatsioonideta, sest meie ekslemise metsadki ei tarvitse
olla samad, ammuks siis meie eksiteed.*

*Järgneva õigustuseks, või vähemalt põhjenduseks mööname, et
millalgi tuleb lõpuks ka sahtlid kuni põhjani ära koristada ja siis
leiad, et mitte just kõik seal leiduv ei ole prügikastikõlblik.*

SISUKORD

EKSIMISI MÕTISKELUDESSE	5
Kodu, see päris minu oma	7
Filosoofiad ei aita ära tunda Jumalat	11
Naise ilu	15
Õpetaja	20
Kas Jeesus oli parresias	21
<i>Novissime</i>	25
Pardai	28
Kunstnik	31
Kunst kunstiks saada	35
LÕIKEID MÕTISKELUDEST	36

EKSIMISI MÕTISKELUDESSE

KODU, SEE PÄRIS MINU OMA

„... maailma mastaabis kodusõda.“

- Pascal Quignard „Ekslevad varjud“

Minu kodu. Minu lihastes ja minu liikmetes. Seda saab ära võtta vaid koos minu endaga, täiskomplektis.

Või on minu kodu see pisike toake, mille ainus õhukindla klaasiga aken eraldab mind inimeste melust ja tänaval kihavast kodunt väljas olijate elust? Kas see värviliseks võõbatud papist uks, mis lahutab mind minu kihupalangus sigitajast ja valuhirmus ilmale toojast, loob mulle kodu, selle oma ja pärise?

Miks ei võiks mu koduks olla kogu vanaldane, nii meeleliste juugendlike kaunistustega, ärklikorrusega maja linnast eraldatud segasalu rüpes? Vau, kui muinasjutuline! Oma ketendava ebamäärast tooni rohelise, iidammuse võõbaga ta justkui oleks ajatu ja igikestev. Tal on isegi päriskodu hõng, veidi läpatanud ja koitolmune, aknasilmad saja-aastaste väljaveninud ja koltunud pitskardinate varjus. Kui väga vaikselt kuulutada, siis kostab vanas mööblis töötavate toonesepade imeõrnu, lühikesi klõpsatusi. See maja ei sea end meie, asukate järgi. Meil kõigil, kes temas elame, tuleb ennast temaga kohandada, ja rahul olla. Aga ta on ju siis meie KÕIGI kodu? Nende, keda ta oma tolmuste pööningu konkude ja sammaldunud katuse varjus hoiab, nagu vana ja kogunud kana oma pisipoegi – kiivalt ja hellalt. Kas saan ma seda vaid OMA koduks pidada? Ega vist, kui ka teised pereliikmed mõtlevad ja räägivad temast kui oma kodust. Ja MAJA on neid ju kõiki omaks võtnud! Samuti kui mainit kloksuv kana, noh!

On` s kodu siis küla, või maa, lausa maakera, mida mõnikord hellitame nimega Emake-Maa? Võiks ka nii arvata, kui sama ei ütleks ja tõsimeeli arvaks lausa miljardid teisedki selle asukad. Ei, ainult enda omaks seda küll pidada ei ole sünnis.

Lemma-dilemma-trilemma... Mis on siis oma ja mis on välistatud?

Kas oma koduks, päriskoduks ei saagi ühtegi paika pidada? Selle võimatusega ei oska leppida. Kodu ju PEAB olema! Kusagil ikka peab...

Hakkan kahtlema, et minu probleem on liiga kitsarinnaline lähenemine. Ju ma siis mõtlen kui paadunud individualist ja kademeelne eraomanik. Kui lastekarjal on sama ema, kas nad peaksid teda OMAKS pidades tema omandiõiguse pärast kaklema? Eks ta ole ju nende kõigi ema ühepalju ja samaväärselt. Kõiki on ta valu ja aukartusega ilma istutanud, samast tüünest ja pakil rinnast südame tuksete taustal emamahladega kosutanud, samade sõnadega emakeele omaseks harjutanud ja

inimeseks saamist õpetanud – alates potil käimisest kuni teretamise ja kasvõi ujedalt pobisetud tänusõnani.

Kas siis koduga on sama lugu, üks ja ühine nagu kolhoosi kartulipõld? Maa harimiseks, kartuli panekuks, kõplamiseks ja viimaks kartulivõtmiseks on kartul kõigi oma ja ühine. Aga saak läheb luku ja arvepidajate rehnutipaberi taha varju. Võttes sellest saagikuhilast kilo – võisid kolhoosiaegadel aastaks rootsi kardinat taha sattuda. Ja seda mitte Rootsi, vaid Siberisse.

Jah, ihu vajab vähemalt enda mõõtu aset, kohta, mida võib häirimatult oma pelgupaigaks pidada. Veel parem – koduks. Aga kas see ongi minu eesmärk, see, millega mu hing jääb rahule ja taltub? Vaevalt küll. Muidugi võib mu ihu jääda rahule, aga kas ka hing? Ahhaa, siin kivi all see otsitav vähk peidus ongi!

Sestap – paika ei tunnista koduks mitte mu raugastuv ihu, vaid minu hing, minu vaim, mis ei tarvitsegi koos ihuga raugastuda. Pealegi, vaimu koduks ei saa ju olla magamisase, toauberik, häärber või koguni Ilmamaa. Vaim, mis võib mingil hetkel olla keskendunud aknaklaasile eksinud ja nõutule meemesilasele, et talle pääsetee luua, on järgmisel mõtiskelul äraarvamata kaugustes, täheruumi mustast august mõttelist väljarabelemist, või sellesse sukeldumist kujutelemas.

Nõndaks pean ma selgeks saama, kus on minu hinge, minu vaimu kodu. See kodu vast (mitte nüüdses kõhklevas tähenduses, vaid muistses kindlas hoiakus) oleks mu päris kodu. Jaa... Aga kus siis?

Selle paiga avastamiseks tuleb küsida minu oma hingelt: kus viibib minu vaim? Kus tunneb ta ennast õdusalt ja kindlalt? Kus meeliskeleb ta ennast sinna unustavalt, seejuures mõtlemata lahkumisele? On see üldse mingi PAIK? Saab seda määratleda koordinaatmõõdustiku ristumisnumbritega? Või on see seisund, mis ei sõltu asupaigast? On` s see kuulumine millessegi, andumine kellelegi?

Üks psalmikirjutaja oli veendunud, et ta ei kuulugi iseendale. Ta laulis “*Jehoova on Jumal. Tema on meid teinud, me kuulume talle.*“ Kas pole see mitte äärmuslik? Kas pole see loobumine kõige hinnalisemast, vabadusest? Küllap see nii ongi juhul, kui kuulun kellelegi vastutahtsi. Samas, paljud armunud on oma äravalitule töötanud kindlalt, et *ma kuulun nüüd sinule, kuni surm meid lahutab*. Kas see töötaja loobub vabadusest? Jaa, paljudes asjades. Aga tema suurimaks vabaduse väljenduseks on VABAhtlik andumine. Ta on nüüd ori, kuid vabatahtlik ori. Sellise vabatahtliku orjuse valis ka psalmikirjutaja. Nende ühinemine on nende vaimu ühildumise pinnal. Sest Jumal ütleb „*kus on Jehoova püha vaim, seal on vabadus*“. Selline andumine rajaneb veendumusel, et orja omanik ei kohtle teda orjana.

Milles Jumala lubatud vabadus väljendub? See ei kammitse, vaid saadab. Kõikjal, kõiges, milles nende vaimud on sama meelt. Jehoova vaim selgitab omapoolset suhtumist:

*Kui sa lähed läbi vee, olen ma sinuga,
kui ületad jõgesid, ei uputa need sind.
Kui sa käid läbi tule, ei põleta see sind,
leek ei kõrveta sind.*

Ori valib, kuhu läheb. Orja omanik järgib ja kaitseb. Kui ori ei välju omaniku eetika piiridest. Ühildumine põhimõttel, et tugevam kaitseb nõrgemat, nõrgem seisab tugevama hea maine eest tunnistajana tema tüliküsimustes. Ihaldusväärt võrratu orjus!

Nüüd mõistan, et minu vaimu koduks sobib parimal viisil Jehoova vaimu lähedus. Et aga universumi looja vaim on tegus vähemalt kogu tema loodu piirkonnas, siis ei peagi mingi konkreetne PAIK olema minu vaimu koduks. „*Minu isa majas on palju ruumi*“, ütles Jeesus, kes oma isa loomingu meistrina ja teostajana tundis valmistatud elupaiku peensusteni. „*Et kõik rahvad võiksid usus talle kuuletuda, et austada tema nime.*“ Nii mingi ruumipuudus ei piira Jumala vaimuga ühinejate hulka ega nende asupaika.

Kujutlen kogu Jumala loomistööd hiigelsuure killupildina ehk puslena. Selles on igale osalisele kavandatud kindlate piirjoontega, kuid oma ainulaadne elukoht. Iga intelligentne olevus on kordumatu indiviid. Nii ka tema eluase on kordumatu, nagu pusle killukese kujund ja tema asendiruum. Kuid mõistusega killu eluruum pole jäik.

Apostel Paulus kutsub meid üles ennast pidevalt uuendama. „*Muutke end teistsuguseks oma mõtteviisi uuendamise teel.*“ Pidevas õppimises me muutume pidevalt. Mitte vaid mina. Õpivad ja muutuvad kõik, kes on ühtsed Jumala vaimuga. Seega minu puslekilluke muudab pisut, aga pidevalt oma vormi. Ja sama juhtub ka mu naaberkillukestega. See aga tähendab, et parimatest vastastikest suhetest ülimat õnnetunnet saavutada, tuleb mul lakkamatult kompida oma piirjooni, et meie kokkusobivus ja siis ka ühine õnnetunne oleks täielik. See on alaline hoolekanne *agape* püsivuse ja üksteise vastu osutamise eest.

Sellises pidevas piiratud liikumises ja muutumises universaalne looja pilt on täiesti kooskõlas kogu tema looduga, milles ükski selle väikseimgi osa ega detail ei istu jäigalt paigal, vaid on kasvav-kahanev, värvi ja muid omadusi muutev, nagu lehed puul, mida liigutab tuul, või mida sööb bambuskaru või lehetäi, või mille oksidab saunaline oma järjekordseks saunavihuks.

Absoluutne harmoonia ja õnnetunnet pakkuv puslekillukese pesa Jumala vaimu vabastavas soosingus on minu hinge ja vaimu ideaalne, igavene ja tõeline KODU. „*Sinu kätte ma usaldan oma vaimu.*“

<https://wol.jw.org/et/wol/bc/r37/lp-st/1001070123/548>

ÕNNE PUSLE

ma tundsin ära tema kumeruse
õnn kompis ennast paikka oma pesas
tuttavates piirjoontes aina ja uuesti
tüdimata ja väsimata samast kogemusest
joonte õhkõrnast muutusest ruumis
nii õhuses ja siiski kindlas
et peenimgi kaaresekundi mikromõõdistus
poleks trigonomeetriliselt piisavalt täpne
jah, see oli see üks, see oma, see õnn
see ainult temale omasel viisil
sisse-välja hingamise peetuses
õhkavas muutumises jäi ikka selleks
ainumaks õnneks pusletükikesele
minu erakordumatule olemusele
täpselt liibuv, aina sobituvas kontaktis
ennast ümbritseva kõiksuse
üha uut kompimist-kirjeldamist vajavas
oma koha otsingus
ajas voogavas täiuse igavesti sobituvas
õnne pildis

UNIVERSUMIS

FILOSOOFIAD EI AITA ÄRA TUNDA JUMALAT

„Paulus, sa hakkad hulluks minema! Suur kirjatarkus ajab sind hulluks!” -
- Porcius Festus, Juudamaa prokuraator Pauluse vangistamise ajal

Meie aja esimeseks sajandiks oli patriarh Jaakobist põlvnenud kaheteistkümnest suguharust jäänud ellu praktiliselt vaid üks, see on Juuda suguharu. Kellest ka juudid. Mingil tasemel nad säilitasid oma esiisade Aabrahami, Iisaki ja Jaakobi Jumala Jehoova kummardamise põhimõtted, õpetused, käsikirjalise Jumalasõna ja tavad. See asjaolu andis neile kõigi teiste rahvaste ees eelise võtta vastu nende Jumala erisaadik - Messias ehk Kristus ehk Võitu – Jeesus. Juudi tunnistajate silme all Aabrahami Jumal Jehoova sooritas oma poja Jeesuse võidmise ehk pühitsemise vahemehe seisusesse enda ja inimeste vahel. Selle tseremoniaalse toimuingu viis läbi Jumala prohvet Ristija Johannes, kui üleni Jordani vette kastmise läbi töötas Jeesus täielikult täita oma Isa tahet. Isa Jehoova omalt poolt tõendas Jeesuse pühitsemist vahemehe osasse oma tegeva väe ehk püha vaimu väljavalamisega Jeesuse peale. Lisaks ka inimkõrvale kuuldava heakskiidu ja temale kuuletumist nõudva häälega.

Ettekuulutatud Messia äratundmiseks oli Jumalasõnas antud rohkesti ennustusi, millistes õige suuna leidmiseks oli seatud ametisse suur hulk leviite, preestreid ja kirjatundjaid. Nendel lasus vastutusrikas kohustus – õpetada rahvast Pühakirja tundmises ja aidata ning vahendada nendele seaduse täitmist. Tolleaegne kirjatundjate koolitus andis võimaliku kõrgeima hariduse.

Jeesuse päevil oli „*variser nimega Gamaaliel, Moosese seaduse õpetaja, kellest kogu rahvas lugu pidas*“. Apostel Paulus tutvustab ennast tema suhtes rahulolematule grupile: „*Ma olen juut, sündinud Kiliikiamaal Tarsoses, kuid hariduse olen saanud siin selles linnas Gamaalielilt, kes õpetas mind esiisade seadust rangelt täitma ja teenima innukalt Jumalat.*“

Näeme, et endised mõttekaaslased ja kaasteenijad on nüüdseks sattunud vastasleeridesse. Mis sai nende lahknemise põhjuseks? Lahknemise tekitas Messia äratundmise aluste erinev käsitlemine. Paulus hoiatab Kolossa noort kogudust Kristuse väärast tunnetuse eest: „*Vaadake ette, et keegi ei püüaks teid lõksu filosoofia ja tühja pettusega, mis põhineb inimeste pärimustel, maailma mõtteviisil, mitte Kristuse õpetustel.*“ Kui meenutada, milles süüdistas Jeesus juudi preestreid ja kirjatundjaid, siis peamiseks oli sama, mille eest Paulus hoiatas kolossa kogudust – *inimeste pärimused*. Jeesus ütles neile otse: „*te olete oma pärimuse pärast Jumala sõna kõrvale heitnud.*“ Järgnevalt Jeesus tsiteerib oma Isa Jehoovat, kes prohvet Jesaja kaudu väljendab oma suhtumist selliste jumalateenijate vastu: „*Te silmakirjatsejad. See rahvas ülistab mind huultega, aga nende süda on minust kaugel. Nad teenivad mind ilmaasjata, sest kõik, mida nad õpetavad, on vaid inimeste käsud.*“

Kes veel Paulusest paremini võis teada seda, mida juudi seaduse õpetajad ja kirjatundjad õpetasid! Ta oli ka kreeka teadustes kõrgeimal tasemel koolitatud, sest Ateena filosoofid kutsusid ta väitlusele kui

tunnustatud autoriteedi. Ja mõned väitlejate seast olid huvitatud teda edaspidigi kuulama. Aga kas Paulus *filosoferis* nende ees? Ei, kaugeltki mitte! Tõelisele Jumalale vastuvõetavat kummardamist tutvustab ta kui filosoofiale vastanduvat teed.

Ülirikas kaubanduslinn Korintos armastas flirtida kreeka filosoofiatega. Seega just Korintose kristlasi varitses oht langeda Kristuse väära tundmise lõksu, nagu juudamaal juba tõlgendati Messia tulekut inimeste filosoofiatega valguses, aga mitte Jumala vaimu ja Pühakirja juhatusel. Ja Paulus tundis seda olukorda hästi. Seepärast ta kirjutab Korintose kogudusele, kus oli neid, kellele oli sümpaatne kristluse filosoofiline tõlgendusviis. „*Me ei ole saanud maailma vaimu, vaid vaimu, mis on Jumalalt, et me saaksime aru sellest, mida Jumal on meile lahkesti andnud. Sellest me ka räägime, ja seda sõnadega, mida pole õpetanud inimtarekus, vaid püha vaim. Me selgitame vaimseid asju vaimult pärit sõnadega. ... Aga meil on Kristuse mõttelaad.*“

Ikka ja jälle kiusasid Jeesust kirjatundjad ning variseridest ja saduseridest judaismi sektandid kuni Saatana endani norivate küsimustega ja ahvatlevate ettepanekutega. Jeesusel oli aga kindel tava vastata neile *kirjutatud on*. Sellega ta rõhutas Jumalasõna primaarset tähtsust usus ja õiges kummardamisviisis orienteerumiseks. Kõige muu vastuvõetavust sai kontrollida vaid Pühakirja alusel, mis on Jumala tõe etalonmõõt. Kuid juudi vaimulikkond oli omaks võtnud inimeste filosoofiad, mille kaliibrust lasti kontrollivalt läbi isegi **Jumala** Sõna. Tulemusena sündis täiesti väärastunud usuõpetus ja muidugi ka kummardamisviis. Nõnda kujunes Messia äratundjateks kutsututest Messia ja tema jüngrite tagakiusajad ning tapjad.

Meil pole mingit alust pidada Kristuse aja vaimulikkonda ususalgajateks ehk ateistideks. Jah, nende tegevuse eesmärgiks oli, kui pehmelt väljenduda, esiisade Jumala kummardamine. Miks nad siis temaga vastuollu läksid? Piltlikult võib öelda, et nad lähenesid asjale mitte õigest otsast.

Oletagem, et meil on käes jaheda karastusjoogiga pudel, mida aga hakkame avama mitte korgist, nagu on ette näinud pudeli tootja, vaid põhjast. Ja seda teeme kangekaelse järjekindlusega, sest meediakanalites levib tormiliselt just selline moodne pudeli avamisviis, mida kiidavad väga autoriteetsed ja õpetatud mehed. Kui väga me ka ei hindaks ja sooviks käes olevat jooki, siis milline on pudeli põhjast avamise tulemus?

Juudi vaimulikud seadsid omaks võetud *esteetika* ehk oma *maitse* Jumala seatud moraali normidest ehk *etikast* ettepoole. Selliselt toimivad juudi vaimulikud jäid ise ilma Jumala pakutud „eluveest“ ja said süüdlasteks rängas patus, jättes Jumala eluveest ilma ka juudi elanikkonna ning proselüüdid, keda nad pidid Messia äratundmisel ja vastuvõtmisel õpetama.

Kultuursetele inimestele pole tavaliselt omane käituda jesuiitide moto järgi, et *eesmärk pühendab abinõu*. Ja ometigi...

Mõtelgem korraks sellele, mil viisil me tavatseme anda lastele eetikaalast koolitust. Kummaline, kuid me võime, ise seda märkamata, õpetada neile *eetikat läbi esteetika*. On loogiline, et kunstides haritud inimest me peame *esteetika* asjatundjaks. Ja selle tulemusena peame kõiki tema *esteetika* väljendusvorme vastuvaidlematult *eetilisteks* ehk *moraalseteks*. Niisugune omaks võetud mõõtkava viib selleni, et me oleme valmis (küll ehk kohkunult ahhetades) purki, millesse kunstnik on roojanud, purgi kinni korkinud ja oopusele nime pannud ning näitusel esitanud, tunnistama *kunstiks* ja pealegi *eetika* mõõdupuuks, mille järgi õpetame lastelegi *eetikat*. Enam-vähem sama teekonda pidi on meie ühiskonda tunginud pornograafia, vägivalda mängud ja vampiirilugude nautimine. Seda peetaksegi normaalseks ja *eetiliseks*, nagu Soodoma linnas oli üldtunnustatud homoseksualism ja ehk ka sodoomia. Edumeelsetes euroopa kultuuriga maades võtab sama hoiak võimust, kus eelistatakse eetika pudelit avada valest otsast.

Kui seame sihiks Jumala teenimise, siis millisest otsast hakkame me seda võimalust avama? Eks oleks ju mõistlik avada otsast, mille on ta selleks ise ulatanud! Aadamal ja Eeval oli täielik garantii jääda oma armastava loojaga ühtsusesse tingimusel, et nad arvestavad neile selleks Jumala seatud *eetika* ehk moraali normidega. Aga kurikaval ingel Saatan pistis neile ette nõ pudeli läikiva ja põnevate võimalike avastustega vale otsa. Tulemuseks on see, et nüüd kaalukam osa Aadama soost kombib tänini Jumala tundmise mitteavanevat „pudelipõhja“. Aga ei sõandata ka pudelil teist otsa ette keerata, sest see põhjapoolne on ju sajandeid olnud meie esivanemate auväärne sakraalne jumalateenimise püüdlus ja kinnistunud tava.

Näeme, et Saatanal polnud vajadust esineda võitleva ateistina tõestamaks, et Jumalat teps polegi. Piisas olemasolevale Jumalale lähenemiseks suunata inimestele kätte vale ots. Seega, Saatan ütleb, et Jumal küll on, aga mitte selline, nagu ta ennast tutvustab. Äрге laske annast eksitada labasel ja ebapopulaarsel pudeli korgil! See on vaid lihtsameelsete hullutamiseks tehtud! Kasutage oma esteetilist vaba valikut! Ikka põhjast, jah, kõigest sõltumata - põhjast...

Koos paljude teiste inimestega pean ma lugu mingist osast Jossiff Brodski luulest. Oma Nobeli preemia vastuvõtu kõnes läheneb ta luulele ja kirjandusele üldse samuti *eetika* ja *esteetika* teema kaudu. Ta leiab, et „*esteetika on eetika ema, sest mõisted hea ja halb on ennekõike esteetilised mõisted, mis ennetavad hea ja kurja mõisteid. ... Arutu väikelaps, kes nutuga pöördub ära võõrast, või, vastupidi, püüdleb tema poole, kas lükkab ära või võtab omaks, teeb instinktiivselt esteetilise, aga mitte kõlblusliku valiku.*“

Jah muidugi, väikelaps ei ole ju võimeline teda ilmale toonud ema tasemel tegema kõlbluslikku valikut, sest just ema peab last hoidma, et ta ei jookseks rõõmuga teda meelitava kõlblusetu kommionu rüppe. Just nimelt ema peab olema täiskasvanu ja vastutusvõimelise tasemel, et kogenematut esteetilisel alusel valiku tegijat teadliku eetika põhimõtetele kaitsta ja hea poole suunata.

Seega on sünnitaja, vanem ja looja see, kes määrab eetilised mõõdupuud, millega hoolealustel oleks kohustus arvestada. Selleks nad ju lapsed ning hoolealused ongi! Jah, täiskasvanuna on nad küll vabad valima, kuid kannavad ka täit vastutust oma valiku tagajärgede eest.

Brodski on seda meelt et „*Luuletaja teab ikka, et see, mida lihtkeeles Muusaks kutsutakse, on tegelikkuses keele didakt. Et mitte keel ei ole luuletaja tööriistaks, vaid tema ise on keele käes vahendiks oma olemasolus püsimiseks. Aga keel ise, isegi kui kujutleme teda hingestatud olevusena (mis olekski õiglane), pole eetilise valiku tegemiseks võimeline.*“

Jah, osaliselt see ongi nii, kui keeleks vormitud sõnu räägib auline isik Sõna ehk Logos, kellest alustab oma evangeeliumi apostel Johannes. „*Alguses oli Sõna ja Sõna oli Jumala juures ja Sõna oli jumal. ... Tema kaudu on tulnud olemasollu elu ja tema elu oli inimestele valguseks.*“ Ning tõsi on see, et Sõna ehk Jeesuse kiirata *valgus* ei olnud kindlasti mitte *esteetika*, vaid Jumala seaduste *eetika*. Jeesus ei võtnud kunagi enesele õigust Isa asemel otsustada, mis on *hea*, või mis on *paha*. Ta esindas ainult Isa seatud põhimõtteid ja kõlblusnorme.

Kui Sõna on maailmale *valguseks*, siis Saatan teeb kõik, et pimestada uskmatute vaimu, „*kelle mõistuse silmad selle maailma jumal on teinud pimedaks, et nad ei näeks valgust, mida kiirgab võrratu hea sõnum Kristusest, kes on Jumala sarnane.*“ Jumala vaimuta inimene on kalduv tegema valikuid just tunnete ehk *esteetika* järgi, see on oma himude, kasude, pragmaatilisuse ja prestiižikuse järgi. Otsustagem reklaami klippide põhjal! Kas on ainsatki reklaami, mis sama jõuga ülistaks *eetilist, kõlblelist*, nagu reklaamitakse kasulikku, uhket ja millist just sina oled väärt?

Kõik inimeste *-ismid* on välja töötatud vastava ala filosoofide poolt. Ja neid luuakse aina juurde. Kuid ükski nendest ei vii lähemale Jumalale. Ükski nendest ei saa ka asendada täisväärtuslikku ja usaldavat lähedust Jumalaga. Endine kõrgesti koolitatud variser Paulus, olles üsna jalustrabava kogemuse läbi õppinud tundma Jumala poega Jeesust, teeb vapustava järelduse: „*me rõõmustame ka selle üle, et meil on võimalik olla Jumalaga lähedane tänu meie isandale Jeesus Kristusele, kelle kaudu oleme nüüd Jumalaga lepitatud.*“ Alles pärast „õigest otsast“ Jeesusega tutvumist koges ka varem ennast Jehoova teenijaks pidav ja inimeste filosoofiatest tulvil juut Saulus, et sai Jumalaga lepitatud ja, nüüd Pauluseks nimetatuna, on tõeline põhjus rõõmustada võimaluse üle olla tegelikult lähedane Jumalaga.

NAISE ILU

Milline nägi välja esimene naine, otse Jehoova, või ka Sõna kätega voolitud? Pole sellest silbikeski kirjas. Võib vaid oletada, et ta oli kogu materiaalse loomingutöö kauniduse etalon. Ja mõneti võib mõista, kui võimatuna näis Aadamale leppida vaid üksi Eeva, tema kaunitari hävinguga. Ah, kui juba pöruda, siis koos! Nii lõi ta kõige näiva puidu-padi peale käega, jääks vaid kaunitar rahule ja alles minule (ei võinud ta ju arvata veel, et „sama päev“ kestab ligi tuhat aastat). Patusammu peale ei muutunud Eeva füüsisega praktiliselt midagi. Sestap pole võimatu, et Eeval säilis ihuline nooruslik ilu sajandeid.

Aga seda vaimset ilu... polnud peagi temas enam krossi eestki. Arvata, et ta kiirendatud korras hakkas üha enam muutuma moe mannekeenide nägu ja tegu, kelle silmis põleb arrogants, põlgus ja lausa verejanu. Vastupidi Saarale, kelles seesmine vaimuilo looritas tema elatud aastakümnete närtsitava mõju jumalatu kuninga silmis, kes oli harjunud nägema pigem Eeva laadseid pindmise vormiga, rikastatud rohke jume-krohviga isendeid. Ja nõnda oli ta ihaldatav veel seitsme-kaheksakümneandates naisena! Oo jaa, tänapäeval pole selline nähtus isegi mitte kujuteldav...

Jumalasõnas on naiste ilu esimest korda mainitud üleilmse veeuputuse eelsest ajast. Mitu sajandit enne veeuputust? Pole teada. Vähemalt tolle põlvkonna üle kohtuotsuse langetas Jehoova 120 aastat enne täideviimist. Naiste silmapaistev välimus sai komistuseks isegi inglitele, kes kaotasid enesevalitsemise ja muutusid tagajärgede suhtes hoolimatuks. Ka patriarhide lugudes on naiste ilu märkimisväärsel kohal. Ja heebreakeelsetes kirjades nende arvukusele tuleb aina lisa. Kuid mis sellest, võib küsida? Aga seda, et nende ilu sai üsna sageli kaunitaride elukäigu vussi keerajaks. Hädaolukorda ei sattunud kaugeltki ainult Saara ja Rebeka. Piisab, kui nimetada veel vaid Batsebat, Abisagi ja Taamarit, kelle teotas ära lähisugulane Amnon.

Mõtleme veel veeuputuse eelsetele kaunitaridele. Mõnedki inglid läksid elussööda õnge, mille Saatan nende ette kurikavalalt heitis. Millises stiilis? Võibolla midagi sellesarnast: „Kas see on õiglane? Mõtlege oma peaga ise! Vaadake, nendele inimestele – sellele põrmude põrmule – on Armulisim ise loonud sellise naudingukülluse, aga teid, vägevaid jumalaid, ei pidanud ta mikski. Lihtsalt pühkige suu puhtaks, vennikesed!“ Ja seepeale „märkasid Jumala pojad, et inimeste tütreid on ilusad, ja nad võtsid endale naiseks need, kelle nad välja valisid.“

Muidugi ilmusid nad inimeste ette jumalatena: suursugustena, kaunitena, muljetavaldavalt tarkadena ja vägevatena. Lisaks veel üleloomulike võimetega. Kuidas sai jumalatu isa keelduda sellisest väimehest? Ja mida võis sellisest partnerist arvata tütarlaps? Ta võis tunda ennast õnnetaevasse

ülendatuna. Oli ta ju välja valitud teiste kaunitaride hulgast! Isegi nende seast, keda ta ehk ise ka oli kadedalt imetlenud. Aga mis juhtus edasi?

On silmatorkav, et oma auväärse seisundi hüljanud inglid ei kehastunud selleks, et teha tütarlaps õnnelikuks. Nad võtsid endale need tütreid, kes vaid nende endi meelejärgi olid! Nende siht ja taotlus oli laus egoistlik. Neile ei läinud põrmugi korda naise tunded ja kooselu tagajärgedest johtuvad elamused. Raske on ette kujutada, mis tabas neid ebaloomulikult seksuaalselt ära kasutatud naisi hiiglaslike laste sünnitamisel. Kui paljud neist nurganaistest üldse ellu jäid? Ja kas deemonlikel isandatel oli mingitki kaastunnet või huvi tegeleda perekonnakohustustega, sünni poolest kurjalt meelestatud laste kasvatamisega, või õnnetu naise toetamisega, kes tõenäoliselt oli füüsiliselt sandistatud ja tõrksa lapshiiglase poolt türanniseeritud? Vaevalt küll.

Mõneti võib nende naisi võrrelda purjelaevade madruste kaasadega. Heakskiidu järel jäi naine kahtlevalt ootele: kas ikka tuleb tagasi, või kaob merepõhja, ehk siis juhusliku armukese kaissu võõral maal? Ja kui tulebki, siis kui kauaks, millal lahkub taas? Aga veetlevaid värsked isendeid oli inimmaailmas piiramatult valik, kel polnud veel ei last ega tupe rebendit. Pealegi – ei isad ega neidised esitanud ebamugavaid küsimusi võimalike eelnevate romaanide kohta. Nad olid ju jumalad!

Kaunitaride saatus. Eeskujusid jätkub mõlemast vallast. „Jumalusi“ leidub, otsitakse ja leitakse ka tänapäeval. Ainult et eeskujude vahel valiku tegemiseks läheb vaja kainet meelt ja tarka vahetegemisvõimet. Vaatlesime väga jumalatut ajastut. Aga kui ohutult tundsid kaunitarid ennast Jumala soosingus elavate patriarhide päevil?

Patriarhaalne ühiskond kujunes välja oma iseloomuliku meelelaadi ja kombestikuga. Mõelgem, kas Aabrahami sugulase peres kasvanud neiul Leal võis üldse pähe tulla mõte hakata vastu oma isa Laabani korraldusele? Millisele korraldusele? Oma noorema õe Raaheli pulmaööl kavalalt minna õe asemel pulmavoodisse ja nõnda petta Raaheli armastatu ning kihlatu Jaakob omale! Midagi nii riikalikku on isegi fantasööri ajule liiast. On üsna ilmne, et tema enda arvamust ei küsitud ega ammugi ei tahetud kuulda. Selline muutus kõlblustavas oli toimunud vaid ühe põlvkonna jooksul. Nende isa Laabani õelt Rebekalt vähemalt küsiti, et kas ta on nõus viivitama lahkumisega kodunt. Jah, kas lahkuda Aabrahami läkitatud kosjaisaga viivitamatult, või mõne aja möödudes. Kas aga tütarlaps on nõus tundmatu mehe Iisaki naiseks saama, seda polnud kombeks temalt küsida. Patriarhaalse ühiskonna tavadele lisandus veel palju probleeme põhjustanud mitmenaisepidamise komme, mis sai suureks katsumuseks ka Raahelile, kuni tema lühikeseks jäänud elu lõpuni. Ja ega petuskeemi segatud vanemal õel Lealgi kerge olnud, vähemalt kuni rivaali, see on noorema õe Raaheli surmani.

Isegi Moosese seadus ei kõrvaldanud mitmenaisepidamist. Selles näeme ilmselt Jehoova maksimaalset vastutulelikkust rahva seas väljakujunenud tavadele. Ja kuigi seaduse all said naised

mõnegi neile seni tundmata õiguse, jäid nad paljuski kommete, isade ja abielumeeste ning valitsejate tujude meelevalda.

‘Erakordselt ilusaks’ neiuks nimetatakse suunemlanna Abisag. Kogu Taaveti suur kuningriik otsiti hoolega läbi ja välja valiti Abisag, et raugastumisest alaliselt külmetavale kuningale pista külje alla noor kaunis näitsik nagu täiendav soojavee nahkpaun. Kas küsiti selleks Abisagi nõusolekut? Väheusutav. Ilmselt tollaste tavade järgi näis selline küsimine mõttetu. Kellele läksid korda käsualuse tunded ja soovid? Parimal juhul küsiti isa nõusolekut, aga või temagi söandas kuninga volinike kummalisele kapriisile vastu vaielda. Väljutati ju noil päevil mõõka ka tühisematel põhjustel. Abisagi suhtes boonusena on mainitud, et „*kuningas ei olnud temaga intiimsuhetes*“. Aga võimalust pärast Taaveti surma abielusse astuda talle ometigi ei lubatud, kuigi seadus seda õigele lesele ei keelanud. Oma sandistatud elu veetis ta küll kuldraamistuses, kuid samas eluaegses haaremi vangistuses.

Kuigivõrd rõõmurohkem saatus polnud ka Saalomoni sadadel naistel ja liignaistel. Ometigi olid nad kõik hoolikalt valitud õilsast soost kaunitarid. Ei olnud pisut naisi ka jumalakartlikul Taavetil. Kõik nad olid mõistetud eluaegsele rivaalitsemisele ja ehete ning ihuvõõpade piiritule tarbimisele, millele lisas nagu õli tulle „tabuuni“ täiendamine nooruslikumalt siredama kontingendiga. Taaveti liignaised pidid veel enda peal kandma Taavetile lausutud ennustuse täitumise raskust, kui troonianastaja Absalom vägistas nad kogu avalikkuse kõmunäljaste silmade all. On ilmne, et noorel Absalomil polnud konkreetset nende, temale ea poolest emaks sobivate naiste vastu mitte mingit loomulikku huvi ega tõmmet. Need naised olid poliitilise intriigi demonstreerimise materjal, kui hingav ja mingitud võimuiha ammunitsioon.

Absalom demonstreeris oma üleolekut ja võimutäiust meetodiga, millist ajaloolase Herodotose järgi praktiseerisid barbaritest sküüdid. Vaenlasest üleoleku lõplikuks tõenduseks osutus tema ema ehk ilmaletooja avalik vägistamisakt. Sküütidelt olla pärandina neil samadel aladel elutseva rahva kombeks ka nüüdisajal kõva tegija tunnuseks räige fraas ‘ma ... sinu ema’. Millise hoiaku pidi võtma, või mida üldse sai teha naine, kes oli sattunud sellise poliitilise atribuudi rõvedasse rolli? Jumalasõnast loeme, mida hiljem Taavet nende naistega tegi. Ta lasi „*viia kümme liignaist ... eraldiasuvasse majja, kus neid valvati. Ta varustas neid toiduga, kuid ei puutunud neisse. Neid hoiti seal kuni nende surmapäevani ja nad olid nagu lesed, kuigi nende mees elas.*“ Loodame, et kuningas saatis nende hingehaavu ravitsema vähemalt pädeva psühhiaatri... Järjekordne trobikond teotatud ja vangistatud kunagisi kaunitare.

On võimatu ette kujutada, kui paljudel nendest kümnetest ja sadadest hingeliselt muserdatud naistest jätkus vaimujõudu säilitada psüühiline tasakaal ja usaldus ning oskus ja jõud toetuda Jehoova abile. Mida võin mina nende kogemusest õppida? Et ka mina võin mingil kriitilisel ajahetkel sattuda selle ilma suurte tegelaste võimu või prestiiži tallermaale kui mängukann, mis tema käes sobib sooritama

kas ümbernurga malekäiku, või vastu võtma temale suunatud vankri sirgjoonelist tuld, või lasen ennast esireas rahumeeli kahida ehk maha nottida. Ja seejuures ei ole mulle mingit valikuvõimalust jäetud. Aga suhted Jumalaga? Jah, see on ja jääb ikka ja alati minu isiklikuks asjaks. Samas – ainsaks ja tõeliseks pääseteeks ja väljapääsuks. Kindel võib olla selles, et Jehoova on kõik sellised vägivallas kannatada saanud säilitanud oma kujutluses elavatena, nagu Aabrahami, Iisaki ja Jaakobi.

Kristlikes kirjades me võime küll otsida „ilusat“ naist, kuid tulemuseta. Isegi Jeesuse ema Maarja välimus ei omanud sellist tähtsust, et seda kas või ühe sõnaga kirjeldada. Leiame hoopis, et tähelepanu pöördub väliselt üle seesmise ilu peale. Tõeliselt hinnaliseks saab *„hoopis see, mis on varjul teie südames: teie rahulik ja tasane vaim oma kadumatus ilus, mis on Jumala silmis väga väärtuslik.“*

Rooma impeeriumi päevil omandas naine märksa rohkem õigusi ja sõltumatust. Kuid arenev emantsipatsioon oli samas aldis ka kombelõtvusele ja kõikelubatavusele. Mõned ajaloolased on arvamusel, et Rooma impeeriumi lagunemise üheks olulisemaks põhjuseks sai äärmine kõlblusetus. Ja osalised selles polnud kaugeltki ainult mehed.

Feminism on nähtus, mille nimetus on vaid paar sajandit vana. Nähtus ise aga ilmub inimsuhete areenile väga silmatorkavalt juba moodsa Rooma päevil. Selle mõju hakkas imbuma ka kristlikesse kogudustesse seda enam, mida laiemalt kristlus levis niinimetatud *paganate* seas. Apostel Paulus leiab vajaliku olevat naisi kogudustes manitseda tasakaalukusele ja enesevalitsemisele. *„Ma ei luba naisel õpetada ega mehe üle valitseda.“* „...saab harjumuseks olla jõude ja käia mööda maju. Siis pole nad mitte üksnes jõude, vaid ka räägivad teisi taga, sekkuvad võõrastesse asjadesse.“ *„Lesknaine, kes andub naudingutele, on surnud, ehkki ta elab.“*

Nagu näeme, manitseti neis asjus koguduses olevaid naisi. Nad peaks hoiduma koguduse ja mehe õpetamisest, mitte valitsema mehe üle. Paneme mõttes sellise Jumalale pühendunud naise kõrvale muistse jumalakartliku Lea või Abisagi... On tekkinud vajadus manitseda naist „naudingutele“ andumise ohu eest, keelepeksu ja teiste asjadesse sekkumise eest. *„Vanemad naised olgu aupaklikud, mitte laimajad ega rohke veini orjuses“*. Nagu näeme, esines arrogantsi ja juba isegi alkoholisõltuvuse probleemi. Noortel naistel võis esineda hoolimatust oma meeste ja laste vastu.

Ülirikas ja uhkeldav kreeka linn Korintos sai oma aja eestvedajaks kõlvatu eluviisi ausse tõstmises. Pole siis imestada, et just Korintose kogudusele kirjutab Paulus pika võrdluse ilmaliku ja kristliku moraali vahel. Näeme ka kasvavat kalduvust lahutada abielusid, abielupaaride vahel egoistliku suunitlusega seksuaalsuhteid, millistest tänapäeval on levinud meestel ainult enese kiire rahuldamine, või naistel mittepatoloogiline peavaluefekt jne. Teravad on juba ka homo ja lesbi suhted. Kõik need lodevad ja kõlvatud kombes on eriliselt jõuliselt vallutanud inimkonda just alates Rooma

kultuuri kõrgajast, mis on paratamatult mõjutanud tõeliste kristlaste mõtteviisi ning jätnud oma jälje ka nende käitumisse.

Kõigi siin kirjeldatud „roomalike“ probleemidega seoses on igal ajal jõulisemalt probleemi sisse kistud kaunitar, samas ei tarvitse see üldsegi olla tema enese põhjustatud. Võiks väljendada matemaatiliselt, et negatiivse surve mõju võimendub pöördvõrdeliselt ettevaatuse ja vahetegemisvõime vähenemisega. Naise ilu võib saada võimalike kannatuste lisateguriks.

Tänapäeval loendatakse feminismi erinevaid esinemisvorme juba üle 30, mille hulgas isekeskis võitlevad sellised äärmused, nagu *liberaalne* ja *radikaalne feminism*. Näeme, et Saatana maailm aina „rikastub“. Kahjuks avaldab see oma suhtelist mõju ka kristlaskonnale, mida just Saatan taotlebki. Lükka lumepall allamäge veerema, ja aina kiirenedes hakkab see kasvama, haarates vahet tegemata enese sisse kõik teele jääva, eriti ettevaatamatu ja selliseks ohuks valmistumata sinisilmsed.

Keegi ei eita, et kristlikud pulmad on õigustatult rõõmsameelsed pidustused. Kuid keegi, ka asjaosalised ise mitte, ei oska ära arvata, millises peres hakkab arenema kahepalgeline moraal. Kusjuures on kaalukas mõju ea-, sootsumi- ja maitsekaaslastel. Näiteks kingakontsa, ripsme ja küüne pikkus, mingi värv ja kuju, prestiižika firma nimi riideesemel või ridikülil jne. Tavaliselt kõik suured asjad meie elus saavad alguse väikestest.

Vaimselt võimekas ja aktiivne abielus õde võib kodus alustada ja lõpetada päeva alalise mossitamise, rahulolematuse ja kaasa närvide saagimisega. Ka sellisesse kalduvusse on suurem oht langeda kaunitaridel, kellele võib hakata tunduma, et kaasa ei hinda enam tema erilist ilu ega kiida piisavalt, nagu ta tegi seda kurameerimise ajal. Ja see kaasa tõesti ei tee seda nii palju, kui ehk oodatakse. Kas pole siin tegu samaga, mille eest hoiatab apostel Johannes? „*Varaga uhkeldamine —, ei lähtu Isast, vaid maailmast.*“ Eks ole ju ilu looja and! Ja anni eest on mõistlik olla tänulik andjale. „*Mis teeb sind teisest paremaks? Tõesti, mis on sinul, mida sa poleks saanud Jumalalt? Aga kui sa oled selle temalt saanud, miks sa siis hoopled, otsekui oleksid sa selle ise saavutanud?*“ Noored oma ilus on ikka veetlevad. Kuid tekib küsimus, et kust tulevad siis kurjad ämmad? Annaks Jumal, et neid poleks kristlikes peredes! Kuid selliseks kasvamise eeldus algab just noores eas. Väline kaunidus ja ka silmapaistvad võimed võivad ettevaatamatule saada komistuseks.

Kõik ülaltoodu näitab, kui jäljendamist väärt on head eeskujud! Kas või hilinemisega, läbi kahetsuse ja meeleparanduse. Aga kasuks tulevad ka pahad näited, mis aitavad meil sama kordamast.

On kindel, et vaimselt küpsed ja siiralt ning püüdlikult Jehoovat armastavad kristlikud naised kiirgavad enesest vaimset kaunidust, mis ei sõltu east ega tervislikust seisundist. Sellised õed on meie hinnalised kristlikud kalliskivid! Ja pole kahtlustki, et nende meeldivus vaid võimendub, kui neile lisandub värske võlv õis...

ÕPETAJA

REPLIKATSIOON. Nii nimetavad õpetatud ja targad mehed enesesuguse taastootmist. See ilmneb, näiteks, üherakse pooldumisel. Miljonite putukate, nagu ka lihttaimede liigi kuuluvuse määramiseks kasutatakse kõige peenemat tehnikat. Pisut keerukamatel taimedel tuleb mitme liigi vahet määrata näiteks õietolmu kübekeste võrdlemisel mikroskoobi all. Millest see räägib? Et mõistusetä ehk valikuvabaduseta, so vaba tahteta elus loodus on oma üksikvormides ülimalt püsiv muutuste vastu. Iseseisev liik püsib isegi mikroskoopilise erinevuse tasemel.

Kõrgvormidel on ainüksi kehagi palju suuremate detailierinevustega. Me ei pea teise liigi esindajaks inimest, kelle ihukarvade värvitoon, hulk ja asetus on teise inimese omadest märksa erinev, nagu määratleme liblika teise liiki kuuluvaks, kui ta tiiva teatud täpikene on põlvest põlve pisutki erinev.

Valikuvabaduseta elusal loodusel on miski veel märksa erinev vaba tahtega olevusest. Tema elus püsimise ja oma osa täitmise võimekus on valdavalt kaasa antud geeni koodis. Ja kuigi talle on antud ruumi ka õppimiseks vanemalt ning liigikaaslaselt, samuti isiklikust kogemusest, siis jääb see võimekus küllaltki kammitsetud instinktiivse tarkuse piiridesse.

VABA TAHTEGA olevuse võimekus oma elurolli täitmiseks sõltub just kõige põhilisemas osas õppimise teel omandamisest, ja seda lisaks vähemusse jäävale kaasasündinule. Tema geenis praktiliselt puudub eluvõimekuse oskus. Seevastu on tema geenis kirjas õpioskus ja õppimisjanu. See on võrreldamatult suuremate võimalustega algseisund, kui temast madalamatel eluvormidel. Paraku, siin osutub väga oluliseks ÕPETAJA roll.

ÕPETAJA. Tema teadmised ja oskused. Aga mis veelgi olulisem – õpetaja enda teadmiste omandamise siht, nende kasutamise eesmärk, teadmiste edasiandmise oskus ja eesmärk. Kuna ta on vaba tahtega olevus, siis on tal täis voli valida kas enesekeskne ellusuhtumine, või teise heaks elamise mõte. Just sellest valikust hakkab sõltuma ka suhtumine järelpõlve õpetamisse. Keda tahab ta „taastoota“? Kes peaks tema järeltulijast saama? Kas tema enda võrratu ja ainulaadse isiksuse koopia? Selle valikuga ta hukutaks oma ainulaadsuse. Kumba eelistada? Mille nimel eelistada?

Tuhanded maailma kooliõpetajad on poliitilise, religioosse või väärteadusliku demagoogia lastesse istutajad. Ometigi nimetame ja tunnustame neid HARIDUSE andjateks. Nõnda toimub orjalike poliitiliste, religioossete ja väärteaduslike demagoogide taastootmine otsekuu replikatsiooni meetodil.

KAS JEESUS OLI PARRESIAST

Kord üks õpetatud mees püüdis mulle tõestada, et Jeesus oli parreesiast, kes oma siirameelselt otsekohese, vaenlasi paljastava tulihingelise jutuga seadis ennast rumalalt ja naiivselt ohtu, mis saigi tema enda väljakutsutud hukkamise põhjuseks.

Parreesia all lihtsustatult mõistetakse avameelset, varjamatut kõnet. **Parreesiast** ütleb välja kõik mis meelel, varjamata isiklikku arvamust asjast. Tundub, et justkui sobiks Jeesuse kõneviisi kohta. Aga kas siiski?

Esmakordselt olevat seda võõrapärast sõna kasutanud filosoof Euripides, ja seda vanakreeka poliste ehk linnriikide poliitikas. Aga poliitika ja Jeesus? Tasub väga põhjalikult mõelda, enne kui selles küsimuses mingi järeldus teha.

Milliseid mõtteid ma Jeesuse kohta vastuseks filosoofile Jumalasõnast leidsin? Muid allikaid ju Jeesuse kohta pole!

Jeesuse vastased polnud küll otse poliitikud, vaid judaismi vaimulikud ja halastamatud võitlejad religioosete traditsioonide punktuaalse järgimise eest. Ometigi just nemad kasutasid kõige räpasemat poliitilist šantaaži, et sundida rooma prokuraator Pilatust Jeesuse kallal poliitilist mõrva sooritama. „*Kui sa tema vabaks lased, ei ole sa keisri sõber!*“

Samuti peetakse **parreesia** üheks tunnuseks avameelset paljastuskõnet, kusjuures kõneleja võib ka ise oma salvavat ütlemisslaadi tunnistada. Jaa, muidugi, Jeesuse kartmatus judaismi usuliste võimukandjate ees oli lausa hämmastav! Aga kas see läbinisti siiras mees käitus mõtlematult, väljakutsuvalt või koguni salvavalt?

Pühakirja uurides me näeme, et suhtlemisel usujuhtidega säilitas Jeesus mõistlikkuse ja ettevaatlikkuse. „*Pärast seda jäi Jeesus Galileasse. Ta ei tahtnud minna Juudamaale, sest juudid (mõeldud on eeskätt usujuhte) otsisid võimalust teda tappa.*“ Selline konkreetseid inimesi ja nende kombeid arvestav hoiak ei näita küll jälgegi parreesiast. Seda arvestades ei ole mingit alust väita, et Jeesus ise oma mõtlematu käitumisega oleks esile kutsunud võimukandjate põhjendatud viha.

Jeesus ei võtnud endale ka jumalikku kohtumõistja õigust. Vähemalt mitte üle selle, mis talle kõrgemalt volitatud ja antud oli. „*Ärge mõistke kohut, et teie üle ei mõistetak kohut, sest nõnda, nagu*

teie kohut mõistate, mõistetakse ka teie üle kohut.“ Selle põhimõtte järgi käitus Jeesus ennekõike ise. Salvav kõnepruuk ei sobinud ega mahtunud kuidagiviisi tema suhtlemisse!

Samuti on väga oluline näha suurt põhimõttelist erinevust Jeesuse väidete ja filosoofiliste väitluste vahel.

Piiblistel kindlatel terminitel võib olla kardinaalne erinevus samakõlaliste filosoofiliste terminitega. Jeesus aina ja korduvalt rõhutas, et tema lausunud õpetused ei ole tema omad, vaid tema taevase isa Jehoova põhimõtted, kes on kõiksuse looja ning absoluutne autoriteet, ja et Jeesus püüab neid mõtteid edasi anda sellistena, nagu ta need vahetult Jehoova käest on saanud. „*See, mida ma õpetan, ei pärine minult, vaid sellelt, kes on mu läkitanud.*“ Üks selline Jumalasõnas ja filosoofide praktikas erinevalt mõistetav termin on, näiteks, sõna **tõde**. Teatavasti filosoofiline tõde ei ole püsiv, ammugi mitte absoluutne. See on muutuv, sest filosoofiline tõde selgub vaidluses, kusjuures kõigest **inimeste** vahelises vaidluses. Täna on tõde ühel väitlejal, sest tema jäi vaidluses peale, aga juba homme võib väitluses peale jääda teine isik ja seega koheselt muutub ka tõde. „Tõde“ muutlikkust mõjutab ka üldteadmiste pidev muutus.

Paljud inimesed on püüdnud ja veelgi püüavad vaielda Jumala endagagi. Kuidas? Kas nad võiksid oma väidetele kuulda vastuseid? Jaa, loomulikult! Aga vastuse täpsus ja põhjendatus hakkab sõltuma väitleja ausameelsusest, sellest, kui põhjalikult ja siiralt ta otsib seda juba olemasolevast ja kõikehõlmavast Jumala kirjast, mille kirjapaneku, laitmatu säilimise ja mõistetavas keeles kättesaadavuse eest on Pühakirja autor ise tõsisest hoolt kandnud. „*Kogu pühakiri on Jumalalt ning on kasulik õpetamiseks, noomimiseks, asjade kordaseadmiseks, suunamiseks õiguses.*“ „*Rohi kuivab ära, õieke närbub, aga meie Jumala sõna püsib igavesti.*” Samuti Jumal ise on Jeesuse kaudu oma Kirjas sisalduva iga sõna õigsuse garant. „*Ma kinnitan teile, et pigem kaovad taevas ja maa, kui et väikseimgi täht või ükski tähekriipsuke Moosese seadusest kaob, enne kui täitub kõik, mis on selles kirjas.*“

Jehoova oma autoriteetselt tasemelt ei lasku väitleva inimesega vaidlusesse. Tal on igas olulises asjas oma seisukoht ükskord välja öeldud ja temal on vägi see ka kehtima panna, meeldigu see väitlejale või mitte. „*Ent isegi kui meie või mõni ingel taevast peaks kuulutama teile mingit head sõnumit peale selle, mida meie oleme teile kuulutanud, siis olgu ta neetud.*“ Ja paraku - antud tegevuse suhtes ei lähtunud needus mitte Pauluselt. Tema oli Jumala needuse vahendaja, kuna Jumalasõna ühe sekretärina ta möönab: „*Ja ma olen kindel, et ka minul on Jumala vaim.*“

Kes suudaks tulemuslikult vastu vaielda kõiksuse autorile?

Teatavasti vägev vaimolevus, keda tunneme nimede Kurat ja Saatan all, hakkas vaidlema oma loojaga. Kas tal oli Jumala tõe kõrvale pakkuda teine, oma tõde? Jeesus iseloomustab Saatana sammu

väga ühetähenduslikult. „... ta ei püsinud tões, sest tõe ei ole tema sees.“ Näeme, et kuni „oma tõe“ loomiseni ta oli tões, Jumala tões, kuid ta väljus selle õigusruumist oma, eraldiseisva, vaid näilise tõe paralleelmaailma. Ei ole Jumalast eraldi seisvat tõe. Me kas viibime selle sees, või väljume sellest, nii nagu mul ei saa olla eraldi atmosfäri sellest, mis on Jumala loodud. Aga väljumine sellest toob surma. Aga kas Saatanal tõe poolest oli tema enda loodud paralleelmaailm?

Me teame väga hästi, et tema „loodud“ maailm on vaid vähkkasvaja Jumala loodud maailmas. Ja nii nagu tal pole oma loodud maailma, ei saa tal olla ka oma maailma mõõdulist eraldiseisvat elujõulist tõe. Pealegi on vähkkasvaja paha-, õigemini koguni kurjaloomuline. „Vaadake ette, vennad, - hoiatab apostel Paulus - et keegi teist ei muutuks südamelt kurjaks ..., sest just selleni viib eemaldumine elavast Jumalast.“

Jah, eemaldumine tõe Jumalast on üksiti eemaldumine **tõest ja armastusest** ning sisenemine **vale** ning **kurjuse** sfääri. See kehtib ka Jumalast eemaldunud inglite ja inimeste kohta. „*Teie isa on Kurat ja te tahate täita oma isa soove. Tema on olnud mõrtsukas oma tee algusest peale... Kui ta räägib valet, räägib ta nii, nagu on talle omane, sest ta on valetaja ja vale isa.*“

Ta sai oma egotistlike valede ja salvamiste tõestamiseks isegi soliidset pikaajalist võimalust. Koos temaga sai selle valikuvõimaluse ka kogu inimkond. Laimaja ja Vastasega (seda need teenelised nimed tähendavad) ühinenud tänamatu inimkonna elukäik näitab üha selgemalt, et peagi jäävad nii peamässaja, kui ka tema liitlased Jehoova ees kaotajaks. „*Paljud võtavad eeskujuks nende jultunud käitumist ja nende tõttu hakatakse tõe teest põlgusega rääkima.*“ Õnneks ei aita selles kedagi mingi **oma tõe**, mis universaalse tõe vastu osutub valeks ja mannetuks, et pakkuda väitlejale kaitset. „*Voodi on sirutamiseks liiga lühike ja tekk katmiseks liiga kitsas.*“

Vastandina Saatanale ja tema alatutele ning mõrtsukalikele maistele käsilastele kaitses Jeesus oma isa Jehoova nime au ja seda ka kõigis oma sõnavõttudes. „*Kes soovib täita tema tahet, see mõistab, kas see õpetus on Jumalalt või kas ma räägin omast peast. Kes räägib omast peast, ihkab austust iseendale, aga kes soovib austada seda, kes on ta läkitanud (so Jumalat), on tõearmastaja ja temas pole ülekohut.*“ Jeesuse silmis ega väljendites ei olnud erinevaid, isiklikust arvamusest kantud „tõdesid“. Ta ei olnud parresiast. Jeesus väga pühendunult ja sihipäraselt tegutses mitte oma, vaid Jumala tõe vahendajana ja Jumalaga ühendajana, kõigi siirameelsete ja Jehoova autoriteeti tunnustavate inimeste kasuks. „*Jumal arvas heaks lasta kogu täiusel elada temas ja tema kaudu lepitada endaga kõik, olgu maa peal või taevas.*“

Selle näiteks, et Jeesus ei olnud **oma** arvamuse valimatu väljaütleja, vaid väga valiv selles, mida mingil juhtumil öelda ja mis ütlemata jätta, on tema märkmisväärselt erinev rääkimise viis laia kuulajaskonnaga ja, teisalt, edasijõdnud õpilastega. Olles kord suurele rahvahulgale esitanud rea

mõistukõnesid, küsisid temalt apostlid: „Mispärast sa räägid neile mõistujuttude kaudu?” Tema vastas: „Teile avaldatakse taeva kuningriigi pühi saladusi, neile aga mitte. Sest kellel on, sellele antakse juurde.“ Ka oma vaenlastele ütles ta väga valival, isegi tagasihoidlikult: „Mul on palju, mida teie kohta öelda ja mille üle kohut mõista. See, kes on mu läkitanud, on tõearmastaja, ja ma räägin maailmale **vaid** seda, mida ma temalt olen kuulnud.” Ta vältis kohtumõistmist isegi siis, kui tal paluti seda teha. „Jeesus vastas: „Inimene, kes on mind määranud teile kohtunikuks või vahemeheks?”

Samas arvestas ta juba kogenud õpilaste mõistmisvõimega ja hoidus esitamast antud aja ja nende võimete kohta ennatlikku õpetust. Võiks öelda, et ta jäi varem kavandatud „õppekava“ piiridesse. „Mul on teile veel palju öelda, aga te **ei suuda** seda kõike **praegu** vastu võtta.“

Näeme, et Jumala poega Jeesust ei tasu ega tohigi mõõta inimese tasemelt filosoofiliste mõõdupuudega. “Vaadake ette, et keegi ei püüaks teid lõksu filosoofia ja tühja pettusega, mis põhineb inimeste pärimustel, maailma mõtveiisil, mitte Kristuse õpetusel,” hoiatas Paulus. Jeesuse suhtes kehtivad vaid tema Isa Jehoova antud hinnangud. “Talle antakse nimeks **Imeline Nõuandja**, **Vägev Jumal**, **Igavene Isa**, **Rahuvalitseja**. ... **Vägede Jehoova tuline ind teeb seda.**”

*NOVISSIME**

„Kõige vanemad asjad olid kord uhiuued.“ -
- keiser Claudius

Noor avastab ja kogeb enneolematut armastust ja kirge, mis tundub olevat kordumatu ja ainult temale omane. Tuleb mõõnda, et meie isiksuse kordumatuse tõttu see teatud määral ongi nii, kuid põhiolemuselt on need tunded olnud ja saavad olema omased kõigile tervetele inimestele.

Kui igal isendil poleks sellist elamuste uudsuse tunnet, poleks ka inimmaailmas mingitki kunsti. Iga kunsti ilming võrsub ja viljub vaid tänu kunstniku elukogemuse erakordsuse tundele. Selle lihtsaks tõestuseks on kasvõi miljonid armastusromaanid, mis oma põhielemendilt on samast nähtusest, kuid uudsed vaid selle ja ainsa juhtumi puhul, mis võib lõputult kütkestada ka teisi, sõltumata lugejate endi kogemuste rohkusest või vaesusest.

Paraku kõik kogemused mööduvad, aeguvad, ka lõpuks ununevad ja lähevad hauavaikkusesse koos kogejaga.

Kuid oh kui kahju on kauneid hetki unustada!

Me ihaleme, et need püsiks pidevalt, korduks lõppemata. Ja selle igatsuse tõeluseks tegemises üritame nad jäädvustada kunstis. Ning kae imet! Kunstis tõesti need elamused tarduvad, püsivad, kanduvad tulevikku uutele põlvkondadele ja äratavad neiski samalaadseid tundeid, mis võivad ajuti olla isegi oma isiklikest kogemustest võimsamad, tõetruumad, kui oma päris-päris elu sai olla.

Meie ajalikus ja ajutises elus on selline väheste kaunite hetkede jäädvustamise ja kasvõi võõraste kogemuste omastamine kunstide läbi saadud kujutlustes täiesti mõistetav. Kuid siis, kui lõppeb surm, kui õnn on taaskogetav aina ja ikka ja uuesti päris elus, kas siis? Kas siis enam vajan kunsti kaudu kunstlikult toodetud elamust, pealegi teise oma?

Ei suuda kujutleda täielikku inimest ilma kunstita. Kui talle kunsti muuks vaja ei ole, siis Jumala kiitmiseks ja ülistamiseks kindlasti kunst jääb.

* *novissime* ld – äsja, viimaks, lõpuks (ometi)

AJAVOOL

Oh

*kõik ilm
kõik asjad
kõik on auke täis
auke täis ja ei pea
ei pea kinni, ei pea
välja voolab
kõik Aeg
ülepea
kogu aeg*

Ka

*pea ei pea
mil meeldis unistada
õhulosse luua
teravmeelitseda
jookseb tühjaks
ajast-aega
et asemele tuua
hirmsurmtõsidust
eluväsimust*

Kuhu

*voolas Aeg
raamatust
tarkusest mis trükimust
lippas-tormas
ajajooks
raamat jäi vaid ajalooks*

Sõrmed

*püüdsid Aega
puu seest
saega
püüdsid peatada
peitliga
selle kumeraga*

*terasest vahedaga
püüdsid puust
imelõhnasest
sile-silesoojasest
sääresaledust
rinnakumerust
õiekeerukast
nikerdades petta Aega
petta peatuma
kujus kaunis kujutama*

Välja

*voolas Aeg
ka puust
tegi ehtsait
lihast-luust*

Aeg

*ehk voolas
minevikku
minevikus ühtekokku
kui tal minevikus kodu
seal siis Aja
ajakadu
nii jääb tulevik
ilma Ajata
tühjaks tulevikuta*

Voolas

*Aeg ehk
tulevikku
minevik, see rajata
jäi siis ilma ajata
voolas ette
tulevikku
täitma homset olevikku
kujundama igavikku*

&

PARDAI

„Kui ma tahan minna ja teha, siis miks peaks selleks mingi põhjendus olema? Lihtsalt ihu nõuab seda!“ – Märgatud massimeedias

See hakkas korduma päevast päeva.

Lämbe õhtu vaikes hämaruses ma panin jälle tähele oma jalgu... Jah, need jalad, sõltumata tahtest või kavatsuse puudusest, lontsisid majade vahel ja oma kooitsimisega keerutasid üles tolmuhiharaid. Minu jalad, rahutu naabri jalad, jalad kolmandad, neljandad...Kõik nad, toetades kaalutute ja vastutusvõimetute ihude tasakaalu pidamist, kandsid neid ihusid Pardai vormitu tondimaja suunas.

Iga õhtuga nende hulk kasvas. Kohale toimetatud ihude hulk, tähendab... Lummus hakkas omandama nakkustõve tunnuseid. Lovesse sattunute hulk lähenes juba majalogu mahutavuse taluvuspiirile. Küsitava kuvandi järgi püstitatud ja vaevu koos püsiv rajatis asus peamiselt keskosa toetavate vildakate ning kõverate postide ümber, kus kummalise kujuga tarandikud moodustasid eraldi latreid ja uberikke, millistest ühelgi polnud ei ust ega selgelt piiritletud vormi. Ja kõikjal oli vildistunud tolmukihi all korratut kola, mille otstarvet oli raske arvata või eset nimepidi nimetada. Peaaegu võimatu oli kujutleda seda rajatist inimese elupaigana, veel vähem koduna. Aga kodu see oli, kes teab millal külasse ilmunud eatu ja erakliku Pardai kodu.

Pardail oli inimestele eriline tõmme, kütkestus. Nagu kärbsed lendavad teab kustkohast mee või rooja peale. Näib, et kärbse jaoks ei ole nendel kutsuvatel ainetel sisulist erinevust. Oluline on, et – meelitab. Keegi neid ei kutsu, keegi nende lähtekohta ei tea, aga neid aina tuleb. Ei keegi teine ega ka Pardai kunagi kedagi ei kutsunud sinna. Sellest tondimajast ega tema asukast ei lobisetud, ei arvustatud, ei head ega paha ei räägitud. Pardai kummalise loomuse üle ei arutletud ega lahatud seda üksipulki osadeks. Seda ei teinud isegi küla kõige agaramad latataarad. Tarvitses kellelgi kogemata lasta üle huulte veereda Pardai nime, kui kohetiselt vaikis eitede jutt, hakati sihitult pilguga ringi uitama, justkui kedagi salapiilujat otsides, samas kedagi märkamata ning seejärel vaikselt ja nohisedes eemale nihkuma.

Pardai halli karva kasvanud sassis ja takjaid täis juuksepahmaka alt polnud võimalik midagi kõnekat välja lugeda. Isegi ligilähedast vanust polnud millegi järgi määrata. Tal võis eluaastaid olla kuuskümmend, kaheksakümmend, või ka sada – kellelegi polnud see tema ea pähkel hamba järgi. Kanamunajas pea, peenema otsaga taeva poole istus kui kõrvits liikumatult tema uskumatult, lausa olematult kitsaste õlgade kohal. Sama liikumatu oli kogu tema vormitu keha, mis veidi punnitava, rasedust jäljendava kehaga istus polsterdamata iidse tammises tugitoolis, mille värv oli määramatu,

sest paksu, tiheda ja läikima hõõrdunud tugev ja iidne higi, rasu ja sügava mõtisklemise kõntsakihi alt polnud värvitoon nähtav.

Juurde tulijad hiilisid sisse vaikides, rüseluseta otsides ebaühtlaselt rippuva madala lae all omale kohta. Neid seisis, neid istus, neid kükitas, neid lamaskles osalt teiste jalge vahel ja varvaste peal. Kogu vormitu ruum oli veel vormitumat lihamassi täis. Rääkimist polnud, isegi ei sosistatud mitte. Tuimas ja ilmeteta ajatus ootuses kinnitusid ebalevad pilgud pärani, pilkumatutele, sügavikku puurivatele peremehe silmadele. Keegi poleks söandanud kindla peale väita, kas ta on nägija, või pime. Jubedust sisendasid Pardai mitte midagi märkavad hallikaslilled silmaterad, mis olid ümbritsetud verd täis valgunud oksalaadsetest kiirtest, mis olid kui silmamunasse sööbinud välgunooled.

Õhk puudus. Aga selle järgi polnud ka vajadust, sest niikuinii ei Pardai ise, ega keegi teine ei hinganud. Elu pidurdus nagu talveunes, ajakulg tardus jäässe. Lämbesse jäässe.

Ette hoiatamata, ilma vähimagi tõuketa selleks, lausa ilma näiva vajaduseta ja ilma lurtsuta veeres Pardai vaevu avatud huulte vahelt hiilides välja ebamäärane ja lõpuni hääldamata sõna, mis pudenes huulte vahelt pisut eenduvale rinnale, pörkas ja hüppas kui hernes järgmise astme jagu ja pisut rippuva punnpunu ümbritseva narmendama hõõrdunud laia püksirihma vaskse, pinnitud pildiga pandla pihta. Järgmised sõnad veeresid peaaegu liikumatute huulte vahelt, pörkusid, hüppasid ning lendasid rihmapandla pealt bengali tule sädemetena laiali.

Teemat tabada oli võimatu. Sõnad sulandusid tilkadena klomppi, tundmatu vilja ning maitsega loiult venivaks nektariks. Iga sõna, teistega ühises rivis väljutas odööri, mis polnud tajutav sõõrmetega, vaid kuulumisega. Nende kuulamine, mis vältis aju, hakkas südames käärutama tunnete virret ja põhjustas südames uima, millest läks õliseks pea, purju jäi hing tardunud ja süldistunud ihus.

Kujutluse suitsuvine Pardai monotoonsest jutust moodustas kummalisi kujundeid, mis aeglaselt kuju muutest tõusid ebakindlalt madala lae poole. Jutust?! Ärge liialdage, palun! Heietuse uduaurud moodustasid aeglaselt pilverõngaid postide ümber, ruumi ebamäärase sisustuse ümber, tardunud, mittehingava kuulajaskonna ümber, tihenesid kõri ümber, ähvardades lämmatamisega. Silmaterad valgusid imestusest ja uskumatuses laiali, kaugusesse, marmorlik mittenägev silmavalge pundus silmist laugudele, olles juhtuva pärast tõlgendamatus hämmingus.

Ükski kuulajaist ei uskunud ainsatki Pardai sõna, aga ta polnud võimeline oma suud sulgema, ennast ümber seadistama, eemalduma meena kleepuvast, pealetükkivast naudingust. Viimaks, tõmmates kööksatades oma jutu kurku, käätsatas korra, teise ja jäi sõna lõpetamata vait, tardudes läbisuitsunud vanamehe valatud kujuks.

Tagumistest inimkuhilatest kostusid mõningad kammitsetud ohked. Hingamine hakkas aredalt taastuma. Jalgade talitsetud lohina hääled hakkasid õrnalt kostma alles läve tagant. Lahknemise ettevaatlikkus meenutas kartust äratada magavat imikut.

Hommikuks kõik unustati. Selle üle ei arutatud. Päises rahmeldamises ei mäletanud keegi Pardaid. Aga hämariku ajal hakkas tema viirastuslik olemus uuel pöördel koguma külgetõmbe jõudu, mille üle valvamiseks puudus oid ja tahe. Lihtsalt, instinktiivselt, otsekui kärbsed kas mee, või rooja peale...

KUNSTNIK

Võtame sõna KUNSTNIK laias mõistes. Kõige laiemas inim mõistes. Looja tähenduses. Sõltumata vahenditest, mille abil ta ennast väljendab, LOOB. Samas jäägem inimtasandile. See oleks siis LOOJA-inimene, mitte LOOJA-Jumal.

Jätkem esmalt kõrvale ka KUNSTNIKU võimalikud sünnipäraselt kaasa saadud eeldused. Sest seda ei määra ta ise. Ta ei saa valida. Ta ei siruta kätt võtmiseks, ega ka tõrjumiseks. See asi paratamatult on olemas, temast endast sõltumata. Nagu silmavärv.

KUNSTNIK, temast valimata ajal, ilmub suvalises kohas mingisse stereotüüpide maailma, mida võiksime nimetada KULTUURIKS. Esmalt puutub KUNSTNIK kokku antud kultuuri äärmiselt piiratud ilmingutega raamis:

- ema keel,
 - sõltuvalt ema rahvusest, aga ehk ka abiellumisvalikust, või valiku puudumisest;
- toitmiseks pakutud ema rind,
 - sõltuvalt kodusest religioonist ja rahvagrupi poolt tunnustatud eetilistest mõõdupuudest:
 - rangelt varjatult kõrvaliste pilkude eest, või
 - avatult, sõltumata kohast, pealtnägijate soost, lähedusest või hulgast;
- tita mähkimistavast:
 - bampersitesse,
 - loomahahka pakitult iseenesliku rooja kuivamise ja pulbriks lagunemise hooleks;
 - ihualasti kuuma päikese all looduse kasida jäetuna;
 - vee ja lapi abil hoidja poolt korrastatavana jne.

Näeme, et need kõige esmasemad KUNSTNIKU elukogemused hakkavad kujundama tema maailma STEREOTÜÜPI, ja drastiliselt omanäolist juba üsna algusest peale.

Kõigest mõne elunädala möödudes hakkab VÄLISMAAILM märkama KUNSTNIKU poolset eneseväljendust:

- kellesse/millesse ta keskendab pilgu;
- milliseid tundeid see pilk väljendab;
- milline on tema kehakeel;
- milline on tema tahte väljendus ja intensiivsus, ka akustiliselt.

Nii. Mõtiskeluks on ruum universumis ja arengusuund kõige napimates üldjoontes maha märgitud.

Kogemuslikult teame, et enamus maailma sündinud inimestest, kas hõlpsamini või raskemalt, võtavad ümbritseva maailma STEREOTÜÜBI omaks nii, et peavad iseenesest mõistetavaks selle normide nõudmist ka teistelt.

Millal ja milles hakkab näitama ennast KUNSTNIK?

Lihtsuse mõttes jätame teda mõjutavatest teguritest esialgu kõrvale sihipärase, valikulise hariduse.

KUNSTNIK, mida enam ta teda ümbritseva KULTUURIGA kokku puutub, seda enam hakkab kogema sisemist vastuolu, vaistlikku lahknevust STEREOTÜÜBI ja SISETUNDE vahel. Selles veendumiseks tal tekib spontaanne tarvidus enda määratlemiseks ehk identifitseerimiseks. Ebakõla tekitab küsimusi, millele vastuste saamiseks tuleb teha katseid.

Selliseid piiride tunnetamise katseid teevad kõik lapsed, kogu kasvuperioodi jooksul.

STEREOTÜÜBIGA kohanemisaldis,

- katsudes pori, saab kogemuse, et saab riielda, käsi määrrib kõike muud mida puutub, tekkib tarvidus ennast hiljem kasida. Järeldus:

- lihtsam, ja järelikult ka targem on pori mitte puutuda.

KUNSTNIK,

- katsudes pori, näeb selles uudset materjali, värvi, püdelust. Tõmmates näpuga seinale, jätab pori huvitava, seinast erineva jälje. Kui jälgi teha teadlikult ja suunatult, võib saada väga omanäolise seina, millist pole mitte kellelgi teisel. Tulemus loob seletamatu, mõnusa ja võimsa eufooriatunde, mis

- sunnib tegema uusi, targemalt otsitud katsetusi; sõltumata välisest hukkamõistust.

KUNSTNIKU katses ilmnenu STEREOTÜÜBI ja SISEMAAILMA vastuolu toob esile uue küsimuse:

- Miks NEMAD ei mõista, ei näe, ei soovi kogeda, et LOOMINE on huvitav, rikastab keskkonda, täidab tunded eufoorilise rõõmuga?

- Kas viga on minus? Kui minusugune on tuhandest ainus, siis olen ju MINA anomaalne, NEMAD, järelikult normaalsed?

- Kuidas ületada lõhet? Mida selleks teha?

Tung lõhe ületamiseks midagi teha ongi KUNSTNIKU MAAILMAVALU.

- See valu on ehtne; on suuteline häirima kõike muud KUNSTNIKU tegevust ja mõtteid.

- Vaid STEREOTÜÜPIDE meelest, kellel endal maailmade vahelise lõhe ja sellest tuleneva probleemi kogemus puudub, on KUNSTNIKU MAAILMAVALU otsitud, pseudovalu.

Kui tung osutub piisavalt tugevaks, siis KUNSTNIK jätkab piiride kompimist, katsetamist.

Iga katse tulemusena ta veendub, et STEREOTÜÜPSE KULTUURI raamid ahistavad LOOMIST.

Juba alghariduse saamisest alates ta kogeb, et STEREOTÜÜPNE KULTUUR on agressiivne:

- surma ähvardusel on keelatud kujutada elusolendeid, islamis näiteks;

- teatud suhtlusringist lükatakse välja, kui ei arvesta ringi tabuga seksuaalelu puudutavate ilmingute kohta;

- STEREOTÜÜPNE KULTUUR ei tunnista KUNSTNIKU tööd LOOMINGUKS,

- kui see ei sobitu tunnustatud ja moes olevate stiilide kastidesse jne.

- eriti on see nii juhul, kui KUNSTNIK pole läbinud STEREOTÜÜPSE KULTUURI koolitust ja

katseid, tõendamaks STEREOTÜÜPSETE RAAMIDE omaks võtmist;

- ilma NENDE poolt antud autoriteetse tõendita KUNSTNIKKU pole olemas.

KUNSTNIKU nägemuses on STEREOTÜÜPNE KULTUUR vastuoluline, seega tihti absurdne ja teesklev:

- ühest küljest eeldab LOOMINGU vabadust ja uudsust;

- teisest küljest valvab kiivalt iseenda seatud piiridesse jäämist.

Tõelise KUNSTNIKU loomistarvidus ei suuda alistuda väljastpoolt seatud LOOMINGU NORMATIIVIDELE.

Tung jääda LOOJAKS, kitsenduste kiuste, teeb KUNSTNIKUST VÕITLEJA.

Väljastpoolt seatud raami piiresse kätketud KUNSTNIK on SURNUD kunstnik.

Sihipärase ja valikulise hariduse abil kujundab KUNSTNIK ise oma SISEMAAILMA.

- Ta teeb teadlikke valikuid EETIKAS, MAAILMAVAATES, USUS, nendest kujundades

KULTUURI, lubades oma maitsel tunnustada teatud MOODI, STIILI, eirata neid, või luua OMI ja UUSI.

Selliste sõltumatute valikute tulemusel sündinud LOOMING asetub KUNSTI kasutajate ette katsekivina.

- Esmalt mõõdab kasutaja selle peal iseennast. Kui ta leiab, et antud kunst vääristab teda, rikastab,

avab silmi ja südant uutele väärtustele, õilistab, hoiatab, puhastab, kaunistab, loob eufoorilise tunde,

siis

- sellega on ka antud töö ja tegija tunnistatud KUNSTIKS ja KUNSTNIKUKS.

Kui kasutaja neid positiivseid mõjusid töös ei koge, siis pole sündinud KUNSTI ega KUNSTNIKKU.

(Mis küll ei välista seda, et hilisem põlvkond, kelle KULTUURI STEREOTÜÜP on kardinaalselt muutunud, avastab "mittekunstis" enda jaoks KUNSTI ja ka KUNSTNIKU.)

Niisiis, lõpliku otsuse KUNSTNIKU kohta annavad kõrgemad väärtused, mis viivad inimmaailma edasi.

Need KUNSTNIKKU kujundavad väärtuste mõõdupuud peavad olema inimese, koguni inimkonna ülesed. Sellised, mis ulatuvad üle põlvkondade, sirutuvad kõigi rasside ja rahvusteni ja ei tekita õilsameelsetes inimestes tõrget ega lõhesid.

Läbi igaviku jääv KUNST seob, mitte ei eralda; äratav kaastunnet, mitte vihkamist; tekitab vaimustust, mitte jälestust; ajendab headusele, mitte vägivallale (nagu nt futurism); äratav paljude teiste inimeste "varjusurmas" oleva loovuse ja suunab oma loominguga pilgu KÕRGEIMALE LOOJALE ja KUNSTNIKULE.

Jäävalt kehtiva KUNSTNIKU atestaadi saab anda vaid KUNSTNIKU loonud ÜLIM KUNSTNIK.

KUNST KUNSTIKS SAADA

Väga raske, ei, ilmselt päris võimatu on määratleda, sätestada reeglit, mis legaliseeriks KUNSTI, paneks paika mittekunsti rajatistest ja nokitsemistest eraldava ala piiripostid ja neid siduvad okasvorstid. Ning seda juba kasvõi ainuüksi põhjusel, et mida kõike kunstiks ei tituleeritaks. Ma võin tituleerida härraks ka porikärbest, mis teda aga härralikumaks ei muuda mitte üks raas mitte.

Tundub, et lihtsam on seda küsimust hakata lahkama teisest otsast. Kui küsida, et kes EI OLE härra, siis võiksin rahuliku südamega alustada oma loetelu porikärbestest ja seda, ilmselt, olukorras, kus näeme, et kõik kuulajad nõustuvad kaasa noogutavad. Püüamegi siis mingil viisil määratleda mittekunsti. See muidugi kaugeltki ei tähenda, et minuga peaksid kõik nõusse jääma. Oh ei, ei loodagi...

Lihtne on tunnistada tõsiasja, et erinevates kultuuriruumides erinevad ka kunsti litsentsi kriteeriumid. Muidu ei saaks üs küsimust teisest erineda. Kas aga üks kultuuriruum peaks teise kultuuriruumi määratlusi pädevateks aksepteerima? Raske küsimus, sest raske on adekvaatselt vastata. Kui aksepteerida, siis tähendab ju omaks tunnistada, mille tulemusena erinevatel kunstiruumidel kaob ka eristav piir, kaks muutub üheks. Kui mitte aksepteerida, siis see tähendab, et ma teise kunstiruumi eripäraseid väljendusi ei peagi teps mitte kunstiks. Plahvatusohtlik situatsioon...

Võtame appi mõne näite.

Meie seas aina kasvab inimeste hulk, kellel on täielik laktoosi talumatus. Enamuse poolt tunnustatud toiduaine on neile pigem mürk, mis koheselt põhjustab eksistentsi häireid. Tema jaoks pole laktoos toiduaine, kuigi ta ei tarvitse laktoosi tarbivatel inimestel ennast häirida lasta.

Paljud inimesed peavad muusikaks räppi. Minul, näiteks, puudub räpi seedimise soolikas ja seega ei saa ma ka räppi muusikaks pidada. Samas räpparid peavad minu sellist hoiakut solvavaks. Üks selle ala maestro püüdis mulle räpi muusikaks olemist selgitada põhjendusega, et kuna muusika baseerub õhuvõngetel, siis ka räpp on ju õhuvõngete nähtus. Jaa... Aga, kas siis ka poliitise valimiskandidaadi kihutuskõne, Mussolini või Goebbelsi propaganda äge õhuvõngete vaht on muusika? (Ehk ongi? Miks muidu leidub neile nii suur hulk andunud imetlejaid?)

Ometigi ma ei ole kohanud kedagi, ka mainitud räpi kaitsja mitte, kes anaalselt tekitatud õhuvõnkeid muusikaks peaks. Kuidagi ometi olla selline helitekitamise viis mõningates kultuurides täiesti normaalseks peetav. Või veel... üks eesti kunstimuseum on aastate eest kunstiteosena tasu eest omandanud kunstniku poolt täis roojatud ja korgitud klaaspurgi. Antud pretsedendi alusel kujutlen

järgmise aksepteeritava kunstiteosena performansi publiku silme all purki roojavast kunstnikust, mis toiming peaks leidma täieliku tunnustuse. Kas selle aktiga saavutatakse võimaluste piir? Küsitav.

Ei paista, et pilved kunsti ja mittekunsti olemuse kohal veidigi oleks hajunud. Sestap leian, et tark on oma arvamus hammaste taha sulgeda ja kõige enam ehk kõhkleva grimassi varjust nii-ja-naa pobiseda. Vähemalt jääb ära tüli ja kaklus, kui mitte järjekordne sõda.

Rahu, ikka rahu!

LÕIKEID MÕTISKELUDEST

VÄIKE EKSPONAAT

Suure hulga vaatajate pilgud ei saanud ära mahtuda väikese eksponaadi ahtakesele pinnale. Eksponaadist mööda vaatajate terastest pilguvihkudest moodustus tagaseinale eksponaadi negatiivne varjupildi kujund, mis jäi kunstikriitikul märkamata. Aga seda ei näinud isegi kuraator, kes igast tolmukübemestki tema saalis oli teadlik ja sellega norivalt arvestav, et kuidas see tema kureeritava näituse üldmuljet mõjutab.

Tekkis spontaanne ja hindamata(u?) looming.

Aga ... kes on autor?

&

Kunst võib olla nii paljastav, et jätab kunstilisuse varju ka paljastatud naturaalhäbeme.

&

Kunst on vabaduse kants, mis ometigi ise vajab aina ja uuesti vabastamist.

&

Võpatan ja pöördun, kuuldes, et antud kunst lahutab meelt, toob lausa tähed taevast alla. Ei-ei! Asun otsima kunsti, mis liidab, ühendab, või koguni ülendab meelt, kuni tähtedeni.

&

VALGE KINNAS

XI MI HUA

Türannid armastavad oma räpaseid kattermaksu aktsioone toime panna nii öelda valgetes kinnastes. Kinnasteks sobivad pehmeks vekitud ajudega ja kohitsetud südametunnistusega, kuid mistahes rooja enda peale valmis võtma jõustruktuuri jõmmid. Nagu siis, kui Stalinit hakkas Ossip Mandelštami räige värss Mägilasest põletama, laus väljakannatamatult.

Huvitav, kas pärast Mandelštami GULagi käsilaste abil GULagiteel hukutamist ja kevadeni matmata jätmist valu Goretsi südames vaibus? Kas kinnastest sai ta ka praktilist abi?

МЫ ЖИВЁМ, ПОД СОБОЮ НЕ ЧУЯ СТРАНЫ

Мы живём, под собою не чуя страны,
Наши речи за десять шагов не слышны,
А где хватит на полразговорца,
Там припомнят кремлёвского горца.
Его толстые пальцы, как черви, жирны,
И слова, как пудовые гири, верны,
Тараканьи смеются усища
И сияют его голенища.

А вокруг него сброд тонкошеих вождей,
Он играет услугами полулюдей.
Кто свистит, кто мяучит, кто хнычет,
Он один лишь бабачит и тычет,
Как подкову, дарит за указом указ:
Кому в пах, кому в лоб, кому в бровь, кому в глаз.
Что ни казнь у него — то малина,
И широкая грудь осетина.

Novembris 1933 Ossip Mandelštam kirjutas selle luuletuse pärast Krimmis Mägilase korraldatud näljahäda nägemist.

RISTISÕDALASED

„Ristimärgi all Aasiasse suundudes läksid rüütlid otsima muinasjutte.“ -

- Pascal Quignard „Ekslevad varjud“

Südames, ees -

verejanu.

Selja taga

tülgastav

vereteel,

ristitee...

&

PEHME AJU SÜNDROOM

„Isiksuse jõud ja vabadus seisneb mitte selles, et ta võib teha kõik, mida ta tahab, vaid et keegi ei saa teda sundida tegema seda, mida ta ei taha“ – Jean Jacques Rousseau

Mis on sadistlike piinajate tarmukuse ajend?

Ilmselt kadedus ja leppimatus sellega, et keegi on temast erinevalt suutnud säilitada oma aju ja südametunnistuse teovõimelistena. Sestap ta üritabki jõulise isiksuse aju sõna otseses mõttes pehmeks peksta. Kuid ta ei usu ega saa aru, miks isegi puruks pekstud ajust pole võimalik välja peksta pekstava vaba tahet.

Ja see ongi võimatu.

&

ELU KUMMASTAV OLEMUS

„Elu on ka enne sündi, mis seda dateerib.

Maailm on ka enne maailma, millesse too kerkib.“ -

- Pascal Quignard

Elu oli enne Aadama loomist, oli enne esimese elusa raku molekuli elustamist.

Elu oli enne Sõna kõige elava algeks saamist. *„Iidsetel aegadel pandi mind oma kohale, kõige alguses... Kui ta veel ei olnud teinud ... maailma esimest tolmukübetki.“*

„Kõige elava“ eel oli kõiksuse ELU, alguse ja lõputa elu generaator, *Elatanu* kõige olemasoleva üle, kõrval ja kõige mõtestaja.

Elu on lõputute küsimuste allikas.

Miks haavapuu leht peab lakkamata võbisema, kuigi teiste taimede lehed saavad elada ilma värisemata?

Miks linavästriks turgutab saba, miks ta teisiti ei saa?

Miks silmad, olgu loomal või inimesel, süttivad ahvatluse märgates põlema?

Miks ehmudes tõmbub peanahk kokku ja karvad tõusevad turri?

Miks meeldiva üllatuse peale kaob kõnevõime?

Need on vaid eluga seotud kaasa sündinud pisiasjad, lausa tähtsusetud veidrused. Ometigi on need püsivad ja seda läbi ajatute põlvkondade. Kui palju on samas suuri, suuremaid ja lõpmata suuri küsimusi, mis kerkivad meie ette vastusteta elu suurküsimustena.

Need kõik olid enne meie sündi ja Maailma loomist...

&

AVALIK VALETAMINE. AVAMEELITSEMINE

„Pole valetajat, kes ei varjaks, et ta valetab.

Kirjanik on ainus, kes ei varja, et ta valetab.“ -

- Pascal Quignard

Häbitunne valetamise pärast sunnib seda salgama. Kuigi kaasnevaks põhjuseks võib olla ka kartus karistuse ees. Ometigi seni, kuni töötab häbitunne, pole veel kõik kadunud. Positiivne surve võib ajendada kahetsusele. *„Kahetsege oma patte ja muutke end, et teie patud kustutataks ning et Jehoovalt tuleksid kosutuse ajad.“*

Nii see on, aga iga kirjanik ja luuletaja teab omast käest, et ta võib valetada. Samas ei tarvitse ta tunda ennast süüdi ega leia vajadust seda varjata ning kahetseda.

Kuid kirjanikel-luuletajatel esineb ka teine äärmus, milles kaob häbi ja süütunne. On üldtuntud tõsiasi, et ka läbinisti aus inimene ei ava enesest kõike, ammugi ei näita enesest kõike, kuigi ta pole oma häbet kellelki varastanud. Miks paneb siis luule vahel luuletajat avameelitsema, ennast lausa paljastama? Näiteks luuletaja Ave Alavainu ei suuda jätta avalikustamata oma kirgede tulva.

Kukk veel ei kire. Kaugele jäi eha.

Ja minu koormaks on mu enda keha,

mis lausa kisendab end ära andma

ja kasvõi... kasvõi põrguvilja kandma!

Ja see pole kaugeltki ainus juhtum, mil ta seda teeb.

Tundub, et enese avamisega me kasvõi alateadlikult ajendame teisigi, see on lugejaid sama tegema.

Siinkirjutajal on isegi sellise mõttega luuletus.

HINGE PEEGEL

«Всегда в чужую душу лезут
за неимением своей.»¹ -

- J. Jevtušenko *МОНОЛОГ...*

*Mu elu on raamat,
täis kirjade musta.
Miks teisele lapata
ennast ei us'ta?*

*Ehk sellest, et lugeja
otsibki musta
ja avatult jätab,
ei sulgeda oska.*

*Ent ennast vaid luules
ma avada võin.
Siis tulgu või sandim,
siis tulgu või sõim.*

*Siis hinge mu pahempool
nii paistab läbi,
et peeglina peegeldab
siunaja häbi.*

&

¹ „Ta aina teiste hinges sobrab,
sest omal hinge polegi.“ (SS)

HABEMEGA LUGU

Habe olla mehe au. Auasi, järelikult.

Auväärt tegevus siis see habeme kasvatamine, õieti küll – ajamata jätmine, sest kasvab ta ju ise. Ei oota kastmist ega väetamist, ainult kui just keegi kitkumas ei käi.

Ometigi on habe - nii auväärt kui ta ka ei ole - pindmine ehk pinnapealne nähtus ja loob, järelikult, endast pinnapealse mulje. Aga pinnapealse mulje põhjal pole küll kohane kellegi üle kohut mõista.

Kas lasta kasvada, või mitte?

Tõsine küsimus.

Paneb ka olematut habet sügama...